

Sevima Sali-Terzić*

Anonimizacija ili cenzura sudskih odluka? Problemi s Pravilnikom Suda BiH

1. Uvod
2. Transparentnost sudstva i javni interes
3. Sloboda izražavanja
4. Zaštita ličnih podataka
5. Javnost sudskih odluka i pitanje privatnosti u Evropi i propisi u BiH
6. Pristup informacijama i anonimizacija sudskih odluka prema Pravilniku Suda BiH – uočeni problemi
7. Zaključak

1. Uvod

Nedavno je donošenje novog „Pravilnika o ostvarivanju pristupa informacijama pod kontrolom Suda i saradnja sa zajednicom“ (Pravilnik),¹ naišlo na žestoke proteste medija. Naime, određene odredbe ovog dokumenta koji se, između ostalog, tiče i medijskog praćenja suđenja, te anonimizacije odluka i drugih informativnih sadržaja Suda Bosne i Hercegovine (Sud BiH), mediji su ocijenili kao uvođenje cenzure. Na osnovu ovog Pravilnika, donesene su i Upute o načinu anonimizacije sudskih odluka, audio i video zapisa (Upute), koje regulišu kako će se u praksi provoditi anonimizacija.²

S jedne strane, mediji su zabrinuti da im neće biti omogućeno da u potpunosti prate suđenja za krivična djela koja su u nadležnosti Suda BiH, a tiču se najtežih krivičnih djela zbog kojih je ovaj sud i uspostavljen: ratni zločini, organizovani kriminal i korupcija. S druge strane, neki pravnici su ocijenili da se odredbama Pravilnika i Uputa krši pravo iz člana 10 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i sloboda (Evropska konvencija) u odnosu na pravo javnosti na pristup

* Autorica radi na Ustavnom sudu BiH i saradnica je CJP. Sva mišljenja iznesena u ovom članku ne predstavljaju na bilo koji način mišljenje Ustavnog suda BiH, već isključivo mišljenje autorice.

¹ Pravilnik Suda BiH, stupio na snagu danom donošenja, 20. 03. 2012, dostupan na: http://sudbih.gov.ba/files/docs/PRAVILNIK_o_ostvarivanju_pristupa_informacijama_pod_kontrolom_suda_i_saradnji_sa_zajednicom.pdf (očitanje 11. 05. 2012).

² Upute o anonimizaciji stupile na snagu danom donošenja, 21. 03. 2012, dostupne na: http://sudbih.gov.ba/files/docs/Upute_o_nacinu_anonimizacije_sudskih_odluka_audio_video_zapisa.pdf (očitanje 11. 05. 2012).

informacijama što je, kako je ocijenjeno, suprotno međunarodnim standardima i onemogućava žrtvama ratnih zločina pravo na djelotvoran pravni lijek i reparaciju.³

Iako anonimizacija sudskih odluka nije nepoznata u evropskim jurisdikcijama, postavlja se opravdano pitanje kada i na koji način se može primijeniti, naročito kada su u pitanju suđenja koja su u nadležnosti Suda BiH, a da se ne naruši pravo i interes javnosti da bude informisana o funkcionisanju sudstva kao javne vlasti, te da se istovremeno zaštiti pravo na privatnost i osigura zaštita ličnih podataka. S obzirom da se radi o relativno novim pitanjima u domaćoj pravnoj praksi i primjeni međunarodnih standarda o kojima se rijetko govori, u ovoj analizi će se prvo iznijeti prikaz međunarodnih standarda i prakse u vezi sa transparentnošću sudstva, slobodom pristupa informacijama i zaštitom ličnih podataka, te prakse u drugim zemljama po pitanju anonimizacije sudskih odluka, a zatim će se u odnosu na to analizirati odredbe Pravilnika. Budući da se Upute odnose na praktičnu primjenu odredaba Pravilnika koje se odnose na anonimizaciju, one neće biti predmetom analize.

2. Transparentnost sudstva i javni interes

Transparentnost sudskog postupka ima nekoliko bitnih funkcija: društvena kontrola, osiguranje nepristrasnog postupka, utjecaj na promjene u društvu kroz preventivnu ulogu koju sudski postupci imaju naročito u krivičnim stvarima, pravna sigurnost itd. Kad je riječ o društvenoj kontroli putem javnog nadzora nad funkcionisanjem sudstva, mora se zapaziti da su društvene, ekonomske i tehničke promjene, do kojih je došlo naročito pred kraj XX vijeka, postavile pred sudstvo nove izazove, uz istovremeno jačanje uloge društvene kontrole i postavljanje novih zahtjeva. U takvoj situaciji, javnost sudskog postupka u tradicionalnom smislu nije više dovoljna, jer društvo u kojem su se razvile informatičke tehnologije zahtjeva i dodatne mogućnosti pristupa informacijama o radu sudskog sistema. Tako se uz zahtjev za pristup odlukama u pismenoj formi, razvojem informatičkih tehnologija postavio i zahtjev za objavljivanjem tih odluka elektronskim putem. Ovaj proces je do sada postavio više pitanja nego što ima odgovora o tome kako postići harmoniju u kompleksnoj mreži zahtjeva koji se tiču nezavisnosti sudstva, društvene kontrole nad njegovim radom, objavljivanja odluka, privatnosti i zaštite ličnih podataka.

Princip javnosti sudskih postupaka nalazi se u temeljima svih demokratskih društava. Ovim principom osigurava se javni nadzor nad funkcionisanjem sudstva. Opće je pravilo da su sudski postupci javni, pa zbog toga identitet učesnika u sudskim postupcima predstavlja informaciju koja stoji na raspolaganju javnosti. Međutim, ovaj princip nije apsolutan, već su dozvoljeni, pod određenim uslovima, izuzeci od pravila. Prema članu 6 stav 1 Evropske konvencije, svako ima pravo na „pravično suđenje i javnu raspravu“ pred sudom, a presuda se izriče javno iako se novinari i javnost mogu isključiti s čitavog ili jednog dijela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne sigurnosti, radi zaštite interesi maloljetnika ili privatnog života strana u postupku, ili „kada to sud smatra izričito neophodnim zato što bi u posebnim okolnostima publicitet mogao nanijeti štetu interesima pravde“. Javnost rasprave pred sudom je, dakle,

³ Usp. tekst *Cenzura iz Suda BiH*, BIRN, 23. 03. 2012, dostupno na: <http://www.bim.ba/bh/314/10/34759/> (očitanje 19. 06. 2012); A. Jusić, Pravna analiza: *Neizravna cenzura i obesmišljavanje sudskog postupka*, objavljeno na: <http://www.bim.ba/bh/323/10/35186/> (očitanje 20. 06. 2012.); vidjeti i *Anonimizacija ili interes javnosti* objavljeno na: <http://www.rtvusk.ba/content/anonimizacija-ili-interes-javnosti> (očitanje 02. 07. 2012).

osnovna karakteristika prava na pravično suđenje, što je u svojim odlukama redovno isticao i Evropski sud za ljudska prava (Evropski sud).⁴ Međutim, za razliku od pravila javnosti rasprave od kojeg su dozvoljeni izuzeci, pravilo da se presuda izriče javno ne podliježe bilo kakvom izuzetku, mada formulacija „izrečena javno“ ne mora nužno značiti da će se presuda uvijek javno pročitati na sudu, već se:

[...] oblik javnosti koji će presuda imati po domaćem zakonu odgovorne države, mora procjenjivati u svjetlu posebnih karakteristika konkretnog postupka i pozivanjem na cilj i svrhu člana 6 (1).⁵

Stanovište Evropskog suda je da javna priroda postupka u kombinaciji sa javnom objavom presude služi osiguranju blagovremene i propisno informisane javnosti, što uključuje informisanost i putem medija, te da javnost može pratiti sudski proces, što doprinosi osiguravanju povjerenja u sudstvo. Međutim, kako je već rečeno, sud može odlučiti da rasprava ne bude javna na osnovu procjene i „odmjeravanja“ interesa, između ostalog, strana u sporu u odnosu prema javnom interesu. Pri tome, sud mora uzeti u obzir i zaštitu privatnog života strane u sporu kao jedan od izričito spomenutih osnova za ograničenje, kao i rizik za presumpciju nevinosti koji se pojavljuje kada je postupak javan.

3. Sloboda izražavanja

Sloboda izražavanja je garantovana članom 10 Evropske konvencije i u sebi sadrži ne samo pravo na davanje, već i pravo na primanje informacija. Praksa Evropskog suda u ovoj oblasti razvila se u vezi sa slobodom štampe koja služi prenošenju informacija i ideja o takvim pitanjima.⁶ Evropski sud konzistentno ukazuje da, u odnosu na interes koji je zaštićen članom 10 Evropske konvencije, zakon ne smije dozvoliti proizvoljna ograničenja slobode izražavanja i slobode primanja i prenošenja informacija i ideja. Jer, takva ograničenja lako mogu postati oblik indirektno cenzure ukoliko vlasti kreiraju prepreke prikupljanju informacija. Upravo je prikupljanje informacija, kako je Evropski sud zaključio, pripremna faza u novinarstvu i stoga je ona „zaštićeni dio slobode štampe“.⁷

Međutim, pravo na slobodu izražavanja nije apsolutno. Ono može biti ograničeno zakonom, između ostalog, i radi zaštite prava i sloboda drugih. Bitno je da ovo pravo može biti ograničeno i radi zaštite prava na privatnost, jer pojedinac koji učestvuje u sudskom postupku

⁴ Vidjeti , npr, Axen protiv SRNJ, presuda od 08. 12. 1983, st. 25, Serija A br. 72, dostupna na: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=99798220&skin=hudoc-en&action=request> (očitanje 10. 06. 2012).

⁵ *Preto i dr. protiv Italije*, presuda od 08. 12. 1983, st. 26, Serija A br. 71, dostupna na: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=99799488&skin=hudoc-en&action=request> (očitanje 10. 06. 2012). U ovom predmetu, Evropski sud je smatrao da, imajući u vidu ograničenu nadležnost žalbenog suda, deponovanje presude u sudski registar omogućava dostupnost cijelog teksta presude svakome, što je dovoljno da se zadovolji zahtjev o „javnom izricanju“.

⁶ Više o tome vidjeti u *Međunarodni standardi u vezi sa slobodom izražavanja, pristupom informacijama i zaštitom nacionalne sigurnosti*, S. Sali-Terzić, objavljeno u: *Medijsko pravo u Bosni i Hercegovini*, ur. M. Halilović i A. Džihana, Sarajevo 2012.

⁷ Vidjeti, *Tarsasag A Szabadsagjogokert protiv Mađarske*, presuda od 14. 07. 2009, st. 26-27, apl.br.37374/05, dostupno na: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=100273389&skin=hudoc-en&action=request> (očitanje 16. 06. 2012).

ima legitimno očekivanje da njegov privatni život bude zaštićen i poštovan, a mediji imaju obavezu da prenose i šire ideje i informacije koje su u javnom interesu, pazeći da ne pređu određene granice. To znači da je uvijek potrebno izbalansirati zaštitu privatnog života u odnosu na slobodu izražavanja, odnosno, da je potrebno provesti „test javnog interesa“ kako bi se miješanje u pravo na slobodu izražavanja radi zaštite privatnosti moglo opravdati. U provođenju ovog testa od posebnog je značaja karakter informacije: da li je ona privatna ili intimna, a posebna pažnja se treba pokloniti zaštiti vrlo povjerljivih ličnih informacija koji se tiču fizičkog i moralnog integriteta pojedinca. Međutim, mora se također voditi računa i o tome da će pravo javnosti da dobije informaciju pretegnuti nad pravom na privatnost kada su u pitanju javne ličnosti. Naime, informacije koje su u suštini vrlo lične prirode (npr. o plaćama, imovini, privatnim vezama, bolesti i sl.) mogu odlučivati o sposobnosti za ocjenu nečijih sposobnosti za bavljenje javnom službom.

4. Zaštita ličnih podataka

Brzi napredak u oblasti elektroničke obrade podataka predstavljao je značajan napredak u smislu efikasnosti i produktivnosti u mnogim oblastima, ali je istovremeno doveo i do masivnog elektronskog pohranjivanja podataka koji se tiču privatne sfere pojedinca. Ovo je, svakako, zahtijevalo i stvaranje pravnog okvira kako bi se privatnost pojedinca zaštitila, ali i kako bi se očuvalo pravo na slobodu izražavanja, odnosno pravo na pristup informacijama koji je sastavni element slobode izražavanja. U okviru Vijeća Evrope, već 1981. godine donesena je Konvencija za zaštitu pojedinaca u vezi sa automatskom obradom ličnih podataka, poznata kao Konvencija br. 108 zato što je, bez obzira na zaštitu koju pruža Evropska konvencija, uočeno da efikasna zaštita privatnosti zahtijeva specifičan i sistematski pravni okvir.⁸ Konvencija br. 108 utvrđuje principe kojima se treba rukovoditi prilikom prikupljanja i obrade podataka u različitim sektorima: medicinske zaštite i istraživanja, sigurnosti, osiguranja, bankarstva, zapošljavanja, policije, telekomunikacija itd. Bitno je zapaziti da su ovi principi utvrđeni tako da se očuva konceptualno ustrojstvo Evropske konvencije, prema kojoj ne postoji kontradikcija između člana 8 kojim se garantuje pravo pojedinca na privatni i porodični život i člana 10 kojim se garantuje pravo na slobodu izražavanja, koje eksplicitno uključuje i „slobodu primanja i davanja informacija i ideja bez miješanja javnih vlasti i bez obzira na granice“, a implicitno podrazumijeva i „slobodu traženja informacija“.

Praksa Evropskog suda u odnosu na ova dva komplementarna prava, pravo na privatnost i pravo na slobodu izražavanja, od ključne je važnosti i za pitanje zaštite ličnih podataka. Naime, Evropski sud naglašava da je

[...] zaštita ličnih podataka [...] od suštinske važnosti za pravo pojedinca da uživa u svom pravu na privatni i porodični život koje je garantovano članom 8. Konvencije [...] a domaći zakon mora pružiti zaštitu radi prevencije dostavljanja ili objavljivanja

⁸ Konvencija br. 108 dostupna na: <http://conventions.coe.int/treaty/en/treaties/html/108.htm> (očitanje 20. 06. 2012). Bosna i Hercegovina je ovu Konvenciju ratifikovala 31. 03. 2006.

ličnih [...] podataka koje bi moglo biti u suprotnosti sa garancijama iz člana 8 Konvencije.

Nesporno je da i zahtjev za objavljivanjem odluka donesenih u sudskom postupku vrlo lako može doći u konflikt sa pravom na zaštitu privatnosti strana u tom postupku, odnosno sa obavezom za zaštitu ličnih podataka. Naime, sudski postupci započinju identifikacijom strana u postupku i davanjem njihovih ličnih podataka, ali i podataka o njihovim punomoćnicima, o oštećenima, svjedocima, vještacima i drugima koji mogu imati ulogu u određenom postupku. Nekada, podaci koji se o strani u postupku moraju iznijeti na suđenju mogu imati utjecaja na nečiju privatnost, a postaju javni kadgod je suđenje javno. Također, nesporo je i da sudske odluke sadrže lične podatke i to one koji su izneseni tokom suđenja, ali i one koje generiše sudska odluka koja u tom postupku bude donesena. Npr, kada neko bude oglašen krivim za krivično djelo i kada mu se izrekne kazna, sudskom odlukom se kreiraju podaci koji u odnosu na tu osobu nisu samo lični, već i osjetljivi po prirodi. Isto se odnosi i na presude koje se tiču parničnog postupka, jer se presudama u takvim slučajevima generišu lični podaci koji se tiču npr, uspostavljanja, raskidanja ili mijenjanja nekih zakonom propisanih odnosa. Takvi lični podaci i informacije koji su sadržani u izreci sudske presude su lični podaci koji su stvoreni upravo sudskom odlukom. Osim toga, u obrazloženjima odluka navode se i oni podaci koji su izneseni pred sudom, a tiču se izvedenih dokaza, činjenica koje je sud utvrdio, a u krivičnim stvarima i informacija o tome da li je optuženi ranije osuđivan za neko krivično djelo što je, prema normama prava Evropske unije o zaštiti ličnih podataka, osjetljiva informacija.¹⁰

Prema Direktivi Evropske unije o zaštiti pojedinca u odnosu na obradu ličnih podataka i njihovom slobodnom protoku (Direktiva EU), principi koji se tiču čuvanja i minimizacije ličnih podataka odnose se, ustvari, na princip proporcionalnosti koji zahtijeva da kontrolor podataka može obrađivati samo one podatke koji su „adekvatni, relevantni i koji nisu pretjerani u odnosu na svrhu za koju se prikupljaju i/ili obrađuju“.¹¹ Dalje, lični podaci se moraju „čuvati u obliku koji omogućava identifikaciju subjekta ne duže nego što je to neophodno radi svrhe za koju su podaci prikupljeni ili za koju se dalje obrađuju“.¹² Ovim općim principima se željelo osigurati da se zaštiti privatnost građana i da informacije o njima ne budu prikupljane ili pohranjivane ako to nije neophodno za neku specifičnu svrhu. Važno je, međutim, primijetiti da, prema stavu Evropskog suda pravde, činjenica da se dokument kojem se traži pristup tiče nekog od interesa koji su zaštićeni propisanim izuzecima, nije dovoljna za opravdanje primjene izuzetka od općeg pravila. U svakom konkretnom slučaju se mora ispitati: 1) da li bi pristup traženom dokumentu, stvarno i specificirano, umanjio zaštićeni interes, i 2) da ne postoji javni interes koji preteže i opravdava otkrivanje traženog dokumenta.¹³

⁹ Vidjeti npr. *M.S. protiv Švedske*, presuda od 27. 08. 1997, st. 41, Izvještaji 1997-IV, dostupna na: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=100263561&skin=hudoc-en&action=request> (očitanje 16. 06. 2012).

¹⁰ O zaštiti ličnih podataka u pravnom sistemu EU vidjeti, između ostalog, Direktivu 95/46/EC o zaštiti pojedinaca u odnosu na obradu ličnih podataka i njihovom slobodnom protoku od 24. 10. 1995, dostupna na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1995:281:0031:0050:EN:PDF> (očitanje 16. 06. 2012).

¹¹ *Na nav. mjestu* čl. 6(1)c.

¹² *Na nav. mjestu* čl. 6(1)e.

¹³ Vidi, npr. *Švedska protiv Komisije*. (C-64/05 P, ECRI-11389, st. 66) 2007, ili predmet *Access Info Europe protiv Vijeća Evropske unije* (T-233/09) 2011, dostupno na <http://www.statewatch.org/news/2011/mar/eu-ecj-access-inf-judgment-mar-11.pdf> (očitanje 17. 09. 2011).

Posljednjih godina, a naročito porastom popularnosti internetskih društvenih mreža, pojavilo se i pitanje tzv. „prava da se bude zaboravljen“, kojim se želi omogućiti građanima da zaštite svoju „elektronsku reputaciju“ i koje treba poslužiti kao sredstvo pomoću kojeg se mogu smanjiti neželjene posljedice on-line prikupljanja podataka i podsjećanja. Ovo pravo podrazumijeva da onda kada kontrolor podataka ne može pokazati da postoje legitimni razlozi za čuvanje nečijih ličnih podataka, te podatke mora izbrisati, odnosno ukloniti. Iako postoji opća saglasnost o tome da određene osobe nemaju pravo da traže da njihovi postupci budu zaboravljeni (npr. ratni zločinci, političari koji su kažnjeni za prevaru ili zloupotrebu položaja ili osobe čiji su lični podaci tijesno vezani za neke historijski važne događaje koji se prikupljaju i arhiviraju u cilju tačnog novinskog ili historijskog istraživanja), definicija ovakvih izuzetaka je još pitanje o kojem se vodi debata.¹⁴

5. Javnost sudskih odluka i pitanje privatnosti u Evropi i propisi u BiH

Općenito, anonimizacija sudskih odluka podrazumijeva uklanjanje ličnih identifikatora iz konkretne odluke pomoću kojih bi se nosilac podataka povezo sa određenim činjenicama.¹⁵ Međutim, ovo ne znači da se veza između podataka koji se nalaze u presudi i nosioca podataka nikako ne može ponovo uspostaviti. Iako odluka neće sadržavati identifikatore, to svakako neće isključiti mogućnost da oni koji su npr. prisustvovali suđenju, pa čak i javnost koja je bila obaviještena o sudskom postupku, neće znati za informacije na osnovu kojih se može ponovo uspostaviti veza između sudske odluke i nosioca podataka. Npr. neko ko je prisustvovao suđenju koje je bilo otvoreno za javnost, znaće i dalje o kome se radi u određenoj sudskoj odluci, bez obzira što je ona anonimizirana, što ne predstavlja problem niti pokreće pitanje zaštite ličnih podataka ili privatnosti. Ovo dalje znači da iako anonimizacija treba biti potpuna, ona ne vodi nužno prema neopozivom uklanjanju svih ličnih karakteristika određenih podataka. Osim toga, javnost sudskog postupka i izricanja presude, kako je već rečeno, znači da je suđenje i izricanje presude otvoreno za svakoga ko je za to zainteresovan, a javno izricanje presude nema za cilj otkrivanje i prenošenje ličnih podataka već služi kao sredstvo javne kontrole nad radom sudstva i osiguranja njegove nepristrasnosti.¹⁶

Sudovi u evropskim zemljama razvili su različita rješenja u vezi sa anonimizacijom sudskih odluka. U nekim zemljama to se radi na osnovu zakona (Češka Republika, Estonija, Švedska, a u drugim putem odluke organa nadležnog za zaštitu privatnosti (Holandija, Danska, Portugal, Litvanija). Mnoge evropske zemlje su davno odlučile da iz sudskih odluka izbrišu sve lične identifikatore bez obzira na njihov oblik (Njemačka, Austrija, Poljska, Mađarska, Finska, Grčka). U pomenutim zemljama, općenito je pravilo da se anonimiziraju odluke donesene u svim predmetima, a ne samo one koje se odnose na pojedine kategorije predmeta (npr. one koji se tiču maloljetnika, seksualnih krivičnih djela, HIV pozitivnog statusa i sl.). Za razliku od tih zemalja, u Velikoj Britaniji je opće pravilo da su sudski postupci javni i da se imena stranaka u postupku

¹⁴ Više o ovome vidjeti u *Studiji o prikupljanju i pohranjivanju podataka u EU*, European Network and Information Security Agency (ENISA), dostupno na: <http://www.enisa.europa.eu/activities/identity-and-trust/library/deliverables/data-collection> (očitanje 20. 06. 2012).

¹⁵ Termin “nosilac podataka” preuzet je iz Zakona o zaštiti ličnih podataka.

¹⁶ Više u: *Publicity in the Administration of Justice and the Disclosure of Court Decisions*, EKINT 2009, dostupno na: http://right2info.org/resources/publications/publications/EKINT%20-%20Publicity%20in%20the%20Administration%20of%20Justice_2009.pdf (očitanje 18. 06. 2012).

navode u presudama, te u izvještajima o presudama. Međutim, stranke ili svjedoci mogu zatražiti da njihovi podaci budu anonimizirani radi zaštite privatnosti.¹⁷ Također, ima i zemalja u kojima se anonimizacija primjenjuje samo u odnosu na određene sudove. Tako, npr. u Hrvatskoj se, prije objave u službenom glasilu, anonimiziraju odluke samo u predmetima iz nadležnosti Ustavnog suda Republike Hrvatske da odlučuje o ustavnim tužbama. Međutim, ovo pravilo se ne primjenjuje ako podnositelj ustavne tužbe pismenim zahtjevom zatraži da se njegovo ime odnosno naziv (pravna lica) objavi, ali i u takvom slučaju sva druga imena navedena u izvorniku odluke se anonimiziraju.¹⁸

U Bosni i Hercegovini, anonimizacija odluka redovnih sudova općenito nije propisana, osim u odnosu na zaštićene svjedoke u skladu sa Zakonom o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka.¹⁹ U apelacionom postupku pred Ustavnim sudom omogućeno je apelantu da zahtijeva da njegovo ime ne bude objavljeno u odluci koja bude donesena po njegovoj apelaciji, a taj zahtjev apelant ne mora obrazložiti. Međutim, u takvom slučaju, anonimizira se samo ime i prezime apelanta (ali ne i naziv pravnog lica), dok se svi ostali podaci, imena i nazivi ne anonimiziraju.²⁰ Postoje, međutim, odredbe u relevantnim zakonima o obaveznom isključenju javnosti sa suđenja. Tako, npr. porodični zakoni u BiH propisuju da je javnost obavezno isključena u bračnim sporovima i sporovima iz odnosa roditelja i djece.²¹ Zakoni o krivičnim postupcima u Bosni i Hercegovini propisuju obavezno isključivanje javnosti u krivičnim postupcima protiv maloljetnika, odnosno da se ne smije objaviti tok krivičnog postupka, niti odluka donesena u tom postupku, a pravosnažna odluka se može objaviti bez navođenja ličnih podataka maloljetnika iz kojih se može utvrditi njegov identitet.²² Dakle, za razliku od pravila opće krivične procedure, procesni zakoni su propisali vrlo stroge uslove u odnosu na mogućnost obavještavanja javnosti o toku i rezultatu postupka protiv maloljetnika, čime je zakonodavac nastojao zaštititi interese maloljetnika, ali je uvažio i opravdan interes javnosti da bude blagovremeno i tačno informisana.

6. Pristup informacijama i anonimizacija sudskih odluka prema Pravilniku Suda BiH – uočeni problemi

Pravilnik općenito propisuje obaveze svih zaposlenih i sudija Suda BiH u postupcima u vezi sa zahtjevom za pristup informacijama pod kontrolom tog suda i „po pitanju saradnje Suda sa

¹⁷ Više u: *The anonymity requirement in publishing court decisions*, Krisztina Kovacs, Izvještaj na 10. sastanku Zajedničkog vijeća o ustavnom sudovanju, Venecijanska komisija, dokument: CDL-JU(2011)010.

¹⁸ Poslovnik o radu Ustavnog suda Republike Hrvatske, član 56, dostupno na: http://www.usud.hr/default.aspx?-Show=poslovnik_ustavnog_suda&m1=13&m2=28&Lang=hr (očitanje 16. 06. 2012).

¹⁹ *Sl. gl. BiH* br. 3/03, 21/03, 61/04, 55/05, dostupan i na: http://www.sudbih.gov.ba/files/docs/zakoni/ba/ZAKON_O_ZASTITI_SVJEDOKA_-_POD_PRIJETNJOM_I_UGROZENIH_SVJEDOKA_-_precisceni_nezvanicni_tekst.pdf (očitanje 22. 06. 2012).

²⁰ Ovi se podaci zasnivaju na dosadašnjoj praksi Ustavnog suda BiH, jer o tome ne postoji posebna odredba u Pravilima Ustavnog suda BiH.

²¹ Čl. 277 Porodičnog zakona FBiH, *Sl. n. FBiH* br. 35/05 i 41/05, dostupan i na: <http://www.fbihvlada.gov.ba/bosanski/-zakoni/2005/zakoni/25bos.pdf>, čl. 68 i 141 Porodičnog zakona RS, *Sl. gl. RS* br. 54/02, dostupan i na: http://www.advokat-prnjavorac.com/zakoni/porodicni_zakon_RS.pdf i čl. 252 Porodičnog zakona BDBiH, *Sl. gl. BDBiH* br. 23/07, dostupan i na: <http://skupstinabd.ba/ba/zakoni/ba/porodi-zakon-br-distrikta-bih.html> (svi dokumenti očitani 22. 06. 2012).

²² Čl. 349 Zakona o krivičnom postupku BiH i Zakona o krivičnom postupku Brčko Distrikta BiH, čl. 370 Zakona o krivičnom postupku FBiH i čl. 355 Zakona o krivičnom postupku RS.

građanima, grupama građana, domaćim i stranim medijskim kućama, organizacijama i udruženjima“.²³ U vezi s tim, Pravilnik propisuje da svako fizičko i pravno lice ima pravo na pristup informacijama koje su pod kontrolom toga suda „a Sud ima odgovarajuću obavezu da objavi takve informacije“. Dalje, propisano je i da pravo na slobodan pristup informacijama podliježe samo radnjama i ograničenjima predviđenim Zakonom o slobodi pristupa informacijama u BiH,²⁴ kao i da Sud BiH može utvrditi izuzetak od objavljivanja tražene informacije, djelimično ili u cjelini, kada to zahtijevaju zakonom predviđeni interesi, među kojima je spomenuta i zaštita privatnosti, ali i da će, bez obzira na utvrđeni izuzetak, Sud BiH objaviti traženu informaciju „ako je to opravdano javnim interesom, uzimajući u obzir svaku korist i svaku štetu koji mogu proisteći iz toga“.²⁵ Iz navedenih odredaba jasno je nekoliko stvari. Prvo, Pravilnik ne odstupa od Zakona o slobodi pristupa informacijama, već prihvataju principi propisani Zakonom o slobodi pristupa informacijama, uz moguće izuzetke koji su također propisani i u navedenom zakonu. Drugo, Pravilnik također propisuje neophodnost provođenja „testa javnog interesa“ koji propisuje i Zakon o slobodi pristupa informacijama, o kojem je već bilo riječi, što znači da će Sud BiH u svakom konkretnom slučaju morati ocjenjivati proporcionalnost između interesa zbog kojeg bi mogao uskratiti pristup nekoj informaciji i javnog interesa da tu informaciju dobije.

Dalje, o zahtjevu za pristup informacijama o predmetima koji se vode pred Sudom BiH, odlučuje nadležna osoba po prethodnom odobrenju nadležnog sudije.²⁶ Međutim, zahtjev za izdavanje audio ili video zapisa sa ročišta, dostavlja se na rješavanje sudiji odnosno predsjedniku sudskog vijeća, koji pri odlučivanju o zahtjevu mora voditi računa „o zaštiti ličnih i povjerljivih informacija iznijetih tokom ročišta“ tako što će „odgovarajućim zaštitnim kodom“ definisati stepen povjerljivosti informacija „ukoliko snimci pojedinih ročišta sadržavaju povjerljive informacije“. Nakon toga, tehnička služba materijal, po potrebi, rediguje odnosno anonimizira i dostavlja na propisani način podnosiocu zahtjeva.²⁷ Jezičkim tumačenjem navedenih odredaba se uočava da se neće redigovati ili anonimizirati svaka informacija u vezi sa suđenjem koje je u toku, već samo one za koje sudija ocijeni da podliježu zaštiti ličnih ili povjerljivih podataka koji su izneseni tokom ročišta. Međutim, jasno je, također, da i onda, kada se neka informacija smatra povjerljivom, ne može biti zaobiden „test javnog interesa“ kod odlučivanja o takvom zahtjevu. Tako odluka o pristupu informacijama mora sadržati i obrazloženje iz kojeg bi se vidjelo da je takav test proveden i da je na osnovu njega donesena odluka

U vezi sa ovim važno je zapaziti da prihvaćeni principi slobode pristupa informacijama koji se primjenjuju čak i kad se radi o informacijama koje su klasifikovane iz određenih razloga (od zaštite nacionalne sigurnosti do privatnosti drugih), uključuju i obavezu nadležnog organa vlasti da pruži dokaze da zaista postoji rizik od nanošenja štete nekom zaštićenom interesu, ali i da bude osigurano sudsko preispitivanje navodnog rizika, odnosno, osnova zaštite informacija na koji se vlast pozvala ili nadzor nad takvom odlukom putem druge nezavisne institucije.²⁸ Pravilnik, eksplicitno ne predviđa mogućnost sudskog preispitivanja odbijanja zahtjeva za

²³ Čl. 1 Pravilnika.

²⁴ *Sl. gl. BiH*, br. 28/00, dostupan i na: <http://www.ombudsmen.gov.ba/materijali/ZOSPI-BiH.%20Sl.%20glasnik%20BiH.%2028-2000.pdf> (očitanje 11. 06. 2012).

²⁵ Čl. 6 Pravilnika.

²⁶ Čl. 7 Pravilnika.

²⁷ Čl. 12 Pravilnika.

²⁸ Više u Halilović i Džihana, (bilj. 6).

slobodan pristup informacijama, ali propisuje mogućnost žalbe protiv odluke o odbijanju zahtjeva predsjedniku suda i mogućnost obraćanja Ombudsmanu za ljudska prava. Odluka predsjednika Suda BiH o žalbi je, prema Pravilniku, konačan upravni akt, pa se može zaključiti da bi, prema Zakonu o upravnim sporovima FBiH, protiv odluke predsjednika Suda BiH bilo moguće pokrenuti upravni spor. Ovo bi moglo ispuniti zahtjev za sudskom zaštitom kako to traže međunarodni standardi o slobodi pristupa informacijama, ali i Zakon o slobodi pristupa informacijama.²⁹ Međutim, problem može predstavljati u konkretnom slučaju činjenica da je nadležan za suđenje u upravnom sporu bio upravo Sud BiH koji je i donio odluku o odbijanju zahtjeva za pristup informacijama. Zbog toga se postavlja pitanje da li bi u takvom slučaju Sud BiH ispunjavao zahtjev nezavisnosti i nepristrasnosti (koji je neodvojiv od prava na pristup sudu), jer bi sudio o odluci koju je kao konačnu donio predsjednik tog suda.

Dalje, Pravilnik stavlja jasan naglasak na praćenje stava javnosti o radu Suda BiH, pa u tom cilju propisuje mehanizme za osiguranje javnosti rada koji, između ostalog, uključuju i „stvaranje uslova da što veći broj zainteresiranih građana i medija može da prati pretrese i sjednice suda sa kojih nije isključena javnost“.³⁰ U vezi sa ovim, može se zapaziti da je javnost rasprave i javno izricanja presude, prema Pravilniku, i dalje pravilo od kojih mogu postojati izuzeci kada je sa suđenja isključena javnost. Međutim, određene odredbe u Pravilniku koje se tiču dobijanja informacija o tekućim suđenjima mediji smatraju uvođenjem cenzure, a Sud BiH dosljednim provođenjem Zakona o zaštiti ličnih podataka. Naime, Pravilnikom je propisano kako će se po zahtjevima medija za izdavanje audio ili video zapisa i fotografija sa ročišta postupati tako što će Sud BiH izdavati AV zapise sa suđenja u trajanju do deset minuta „prethodno anonimizirane i redigovane, u skladu sa odlukom sudije odnosno predsjedavajućeg vijeća“.³¹ Ovakva odredba u medijima je ocijenjena kao cenzura, uz obrazloženje da „[s]vjedočenja žrtava, kao i drugih svjedoka, više neće moći biti emitovana u elektronskim medijima“, te da zbog anonimizacije javnost više neće imati pravovremene informacije o tome kome se sudi za najteža krivična djela. Ovome doprinosi i činjenica da je, prema internoj odluci Tužilaštva BiH iz februara 2012. godine, „zabranjeno izdavanje potvrđenih optužnica javnosti“.³² S druge strane, reagujući na ovakav zaključak o cenzuri, Sud BiH je u svom saopštenju za javnost naveo da je „[o]pšti rok za postupanje po zahtjevu za snimak po zakonu [...] 15 dana“, te da se u tom roku „može tražiti i dobiti kompletan snimak suđenja na zahtjev i po odobrenju sudije, a nakon obaveznog uklanjanja zaštićenih podataka“. Također, Sud BiH je naveo da „razumije povećan interes javnosti za najteža krivična djela, te i da sam ima određene rezerve u pogledu postojećih zakonskih rješenja i smatra da je zakon trebao predvidjeti izuzetke u tom smislu“, referirajući se na Zakon o zaštiti ličnih podataka.³³ Ovdje treba razmotriti dva pitanja. Prvo je, da li je zaista uvedena svojevrsna cenzura, tj. da li se medijima neopravdano uskraćuje mogućnost dobijanja audio i video zapisa sa tekućih suđenja i, drugo, dokle seže i koji su efekti anonimizacije kako je propisana Pravilnikom.

Kad se pažljivo iščitaju odredbe Pravilnika koje regulišu pitanje pristupa medija AV zapisima i fotografijama sa ročišta, može se vidjeti da se nigdje ne spominje rok od 15 dana na koji se u svom pojašnjenju pozvao Sud BiH. Naime, čl. 13 st. 2 Pravilnika eksplicitno propisuje da će

²⁹ Čl. 23 st. 2 Zakona o slobodi pristupa informacijama.

³⁰ Čl. 29 i 30 Pravilnika.

³¹ Čl. 13 st. 3 Pravila.

³² Vidjeti *Cenzura iz Suda BiH*, (bilj. 3).

³³ Saopštenje za štampu Suda BiH od 27. 03. 2012, dostupno na: <http://www.bim.ba/bh/315/10/34800/>.

zahtjevi medija za izdavanje AV materijala biti razmatrani sa posebnom hitnošću, dok će zahtjevi za izdavanje AV materijala sa tekućih suđenja biti obrađeni po ubrzanoj proceduri u toku istog dana ako je zahtjev podnesen najkasnije do 9:00 sati na dan održavanja ročišta, a „u mjeri u kojoj je to moguće“ i zahtjevi podneseni nakon tog vremena. Dakle, Pravilnik jasno propisuje obavezu Suda BiH da u odnosu na tekuće suđenje isti dan dostavi AV materijal zainteresovanim medijima. Međutim, problem nastaje zbog anonimizacije tog, ali i drugog informativnog materijala koji Sud BiH dostavlja javnosti u vezi sa suđenjem koje je u toku.

Naime, Sud BiH je Pravilnikom regulisao pitanje anonimizacije, pozivajući se na potrebu poštivanja Zakona o zaštiti ličnih podataka³⁴ i uputa Agencije za zaštitu ličnih podataka.³⁵ Važno je, međutim, naglasiti da Zakon o zaštiti ličnih podataka ni na koji način ne isključuje primjenu Zakona o slobodi pristupa informacijama, niti bi to bilo moguće, već svim osobama „osigurava pravo na tajnost u pogledu *obrade ličnih podataka* koji se na njih odnose“. (nagl.aut.)³⁶ Međutim, javnost suđenja i izricanja presude, kako je to već rečeno, nema za funkciju obradu ličnih podataka, već predstavlja mehanizam javne kontrole nad radom sudstva i neizostavan element prava na pravično suđenje.

Dalje, Pravilnikom je propisana obavezna anonimizacija sudskih odluka „i drugih dokumenata dostavljenih javnosti“, tako što će se zamijeniti i ispustiti „podaci u sudskim odlukama i *drugim informacijama* (sažeci odluka, audio-video materijali i sl.) koje su objavljene na web stranici Suda BiH ili na drugi način distribuirane medijima ili široj javnosti“ (nagl. aut.), ali da anonimizacijom nisu obuhvaćena dnevna saopštenja za javnost i sedmični pregledi aktivnosti.³⁷ Dalje, anonimizacijom su „u informativnom sadržaju“ obuhvaćeni podaci o strankama u svim postupcima pred Sudom BiH (krivičnim, građanskim i upravnim), bilo da su to fizička ili pravna lica, zatim svi podaci o zakonskim zastupnicima i punomoćnicima, svjedocima i drugim licima u postupku, državnim, entitetskim i lokalnim tijelima itd, kao „i dr. čije djelovanje i sudjelovanje u sudskom postupku predstavlja izvršavanje službene dužnosti – sudski vještak, sudski tumač, socijalni radnik, psiholog, pedagog, defektolog, liječnik i dr.“³⁸ Podaci o navedenim fizičkim i pravnim licima koji su obuhvaćeni pravilima o anonimizaciji obuhvataju sve lične podatke koji su u Pravilniku Suda BiH detaljno nabrojani, ali i „druge slične podatke čijom zloupotrebom može nastupiti šteta“.³⁹

Informativni sadržaj će se, kako je dalje propisano, anononimizirati odmah nakon otpremanja pisanog otpravka odluke prvostepenog, drugostepenog, odnosno trećestepenog organa, a anonimizaciju informativnog sadržaja „vrši zaposlenik odjeljenja čiji se informativni sadržaj anonimizira, odnosno AV tehničar kada je u pitanju anonimizacija AV materijala“.⁴⁰ Iz ovoga proizlazi da se „informativni sadržaj“ direktno veže za odluku u nekom predmetu, ali ipak ostaje nejasno šta se pod tim pojmom tačno podrazumijeva, odnosno koji će se to „informativni

³⁴ Sl. gl. BiH br. 49/06, dostupan i na:

http://www.rzs.rs.ba/Dokumenti/OstaliZakoni/zakon_o_zastiti_licnih_podataka.pdf (očitanje 22. 06. 2012).

³⁵ Saopštenje za štampu, (bilj. 33).

³⁶ Čl. 1. Zakona o zaštiti ličnih podataka, (bilj. 34).

³⁷ Prema čl. 42 st. 1 Pravilnika, anonimizacijom se zamjenjuju i ispuštaju podaci u sudskim odlukama i drugim informacijama (sažeci odluka, audio-video materijali i sl.) koje su objavljene na web stranici Suda BiH ili na drugi način distribuirane medijima ili široj javnosti.

³⁸ Za detaljne informacije, vidjeti čl. 43 Pravilnika.

³⁹ Čl. 44 Pravilnika.

⁴⁰ Čl. 46 Pravilnika.

sadržaj“ anonimizirati. Iz do sada navedenih odredaba, moglo bi se zaključiti da se do donošenja odluke pred Sudom BiH informacije koje se javnosti daju putem dnevnih saopštenja za štampu neće anonimizirati, ali da će se anonimizirati AV materijali koji se dostavljaju medijima i neki drugi „informativni sadržaji“, mada nije jasno koji.

Uzimajući u obzir da medijima niti bilo kome drugom nije uskraćena mogućnost da prate suđenje koje je otvoreno za javnost, opravdano se postavlja pitanje razloga anonimizacije AV materijala ili bilo kojeg drugog informativnog sadržaja. Naime, anonimizacija nigdje nije i ne može biti shvaćena kao uskraćivanje svih informacija javnosti o sudskom postupku, a naročito za krivična djela ratnih zločina, organizovanog kriminala ili korupcije koja su, između ostalog, u nadležnosti Suda BiH. Kad bi obaveza anonimizacije bila shvaćena na ovaj način, ona bi izgubila svoju svrhu - u konkretnom slučaju, kako Pravilnik propisuje, da se zaštite lični i drugi podaci „čijom zloupotrebom može nastupiti šteta“.⁴¹ Informisanje javnosti o sudskim postupcima također nema za funkciju „obradu podataka“ niti može voditi zloupotrebi ličnih podataka u onom smislu koji koncept anonimizacije općenito ima (o čemu je već bilo riječi).

Dalje, anonimizacija je, prema Pravilniku, obaveza Suda BiH, a ne obaveza medija koji prate suđenje i koji imaju dužnost i obavezu da o tome obavijeste i širu javnost od onih koji su bili zainteresovani za praćenje suđenja. U tom smislu, nema ništa u Pravilniku što bi se moglo tumačiti kao ograničavanje prava javnosti da zna za podatke o osobama kojima se sudi za ratne zločine, npr. ili pravo medija da o tome obavještavaju javnost. Osim toga, lični podaci i druge informacije koje Sud BiH smatra povjerljivim u smislu člana 12 Pravilnika, ne postaju ni na koji način „tajni podaci“ u smislu Zakona o zaštiti tajnih podataka,⁴² pa da ih niko ne bi smio objaviti. Čak i kad bi neke podatke Sud BiH klasifikovao iz razloga koje propisuje Zakon o zaštiti tajnih podataka, a među njima nisu razlozi zaštite privatnosti ili ličnih podataka, međunarodni standardi u vezi sa slobodom pristupa informacijama, koje je preuzeo i Zakon o slobodi pristupa informacijama, bi opet nalagali da javnost ima pristup čak i informacijama koje su klasifikovane, ako javni interes preteže nad zaštićenim interesom, jer prepreke javnom i nezavisnom nadzoru javnosti koje se kreiraju u ime nacionalne sigurnosti, povećavaju rizik od nezakonitog i korupcioniaškog ponašanja vlasti i drugih zloupotreba koje, zbog zaštite takvih informacija, mogu ostati neotkrivene.⁴³

Nesporan je i značajan interes da javnost bude obaviještena o funkcionisanju krivično-pravnog sistema općenito, što ima ne samo kontrolnu već i preventivnu funkciju. Posebno je, međutim, naglašen interes javnosti kad su u pitanju najteža krivična djela, uključujući ratne zločine ili zloupotrebe ovlasti od strane državnih funkcionera, naročito u zemljama koje su, kao što je slučaj sa BiH, iskusile rat i u kojima još mnogo žrtava čeka da ratni zločinci budu izvedeni pred lice pravde,⁴⁴ a brojni izvještaji stalno naglašavaju raširenost korupcije i nedostatak djelotvornih

⁴¹ Bilj 39.

⁴² *Sl. gl. BiH* br. 54/05, dostupno i na: <http://www.msb.gov.ba/Zakoni/zakoni/?id=3403>. Prema ovom zakonu, tajni podatak je "činjenica ili sredstvo koje se odnosi na javnu bezbjednost, odbranu, spoljne poslove ili obavještajnu i bezbjednosnu djelatnost Bosne i Hercegovine, koji je potrebno, u skladu s odredbama Zakona, zaštititi od neovlašćenih lica i koji je ovlašćeno lice označilo oznakom tajnosti".

⁴³ Više u Halilović i Džihana (bilj. 6).

⁴⁴ Prema informaciji koju je BiH dala prilikom predavljanja prvog UPP Izvještaja, u BiH ima 1.500 predmeta koji se odnose na 10.000 osumnjičenih za ratne zločine. Vidjeti: Draft Report on the Universal Periodic Review, UN Komitet za ljudska prava, Radna grupa za Univerzalni periodični pregled, tačka 57 dostupno na: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/G10/118/12/PDF/G1011812.pdf?OpenElement>.

koraka (naročito putem pravosudnih institucija) radi njenog suzbijanja.⁴⁵ U tom smislu, važno je ponovo naglasiti da u takvim slučajevima privatni interes za zaštitom ličnih podataka optuženog/osuđenog za ratne zločine, ili političara osuđenog za korupciju, ili druge osobe čiji su lični podaci značajni za prikupljanje i arhiviranje nekih važnih informacija u cilju tačnog novinskog ili historijskog istraživanja, kako je naprijed rečeno, neće neophodno prevagnuti nad interesom javnosti da o suđenjima za takva krivična djela bude adekvatno obaviještena putem medija. U tom smislu, može se reći da su odredbe o anonimiziranju AV materijala i „informativnog sadržaja“ nedorečene, pa čak i kontradiktorne i da ne ispunjavaju uslov proporcionalnosti između zaštite privatnosti optuženog za krivična djela iz nadležnosti Suda BiH i interesa javnosti da o tome bude obaviještena.

Situacija je, međutim, drugačija kada je u pitanju anonimizacija pismenih oblika presuda. Pravilnik propisuje da će se anonimizirati pismeni otpis odluke, pa se postavlja pitanje da li se time uskraćuje pravo javnosti općenito da dobije relevantnu informaciju? Imajući u vidu standarde koji su ranije izneseni, ne bi se moglo potvrdno odgovoriti na ovo pitanje. Naime, radi se o dvije forme javnosti. Usmeno proglašenje odluke, kako je već rečeno, podrazumijeva minimum javnosti i zadovoljava standarde u tom smislu. Oni koji prisustvuju suđenju i izricanju presude znaće sve što se u sudnici dogodilo, ali takvo objavljivanje neće moći biti predmetom naknadnog pretraživanja kao što to može biti slučaj kada se odluka objavi u pismenom obliku, npr. na web stranici suda. Objavljivanje presude u pismenom obliku daje sasvim drugu dimenziju javnom karakteru odluke, naročito kada se odluke objavljuju elektronskim putem. One ovim postaju dio virtualnog internet-svijeta u omjeru koje taj medij pruža. Pismeno objavljivanje presude (bilteni suda, web, i sl.) ima sasvim drugi cilj od onog koji ima javno suđenje i javno izricanje presude. Takvo objavljivanje nije više u interesu strana u postupku niti javnosti općenito (presuda je već javno izrečena i standard je zadovoljen), već za cilj ima omogućavanje pristupa relevantnim informacijama onima koji su zainteresovani za pravne informacije bilo o sudskoj praksi, pravnim stanovištima sudova, tumačenju i primjeni zakona, ili za nadzor nad primjenom standarda pravičnog suđenja npr. Ostvarenje ovih ciljeva, međutim, ne zavisi od poznavanja ili saznavanja ličnih podataka strana u postupku ili drugih koji su na neki način bili u taj postupak uključeni. Ovo dalje znači da, iako postoje važni razlozi za postojanje zahtjeva za javnim objavljivanjem presude i za javnošću suđenja općenito, nema opravdanih razloga da se utvrdi postojanje obaveze na objavljivanje presude u pismenom obliku sa svim ličnim podacima. Naprotiv, ovakav zahtjev bi mogao voditi i zloupotrebi nečijih podataka, ali i ugrožavanju privatnosti u formama koje se ne bi više mogle opravdati javnim interesom. Jer, kako je već rečeno, sudska odluka sadrži i takve podatke čija dostupnost putem objavljivanja konkretne odluka na internetu ili nekim drugim putem ne može biti opravdana javnim interesom.

Bez obzira na navedeno, postavlja se, ipak, pitanje da li je, s obzirom na nadležnost Suda BiH u krivično-pravnoj oblasti, dovoljno samo to što Pravilnik propisuje provođenje testa javnog interesa, ili bi ipak trebalo utvrditi izuzetke za predmete za koje je nesumnjivo da javni interes preteže nad interesom pojedinca da mu bude zaštićena privatnost (ratni zločini, organizovani kriminal i korupcija). Kao što je ranije rečeno, definisanje izuzetaka od anonimizacije je pitanje o kojem se još vode debate, ali općenito postoji saglasnost da neke osobe nemaju pravo tražiti da

⁴⁵ Vidjeti npr. S. Blagovčanin, *Korupcija u BiH*, Sarajevo 2009, dostupno i na: http://www.fes.ba/publikacije/2009Korupcija_u_BiH.pdf (očitanje 26. 06. 2012); vidjeti i informacije na: <http://antikorupcija.ba/index.php/korupcijaubih.html> (očitanje 26. 06. 2012).

njihovi postupci koji su predmet krivičnog gonjenja, budu zaboravljeni.⁴⁶ O ovome se, na žalost, prilikom donošenja Pravilnika nije vodilo računa, pa stoga odredbe o anonimizaciji objavljenih presuda, uz odredbe o anonimizaciji „informativnog sadržaja“ ostavljaju u javnosti utisak o uvođenju svojevrsne cenzure. Ipak, i pored ovih manjkavosti, Pravilnik ne onemogućava pristup cijeloj presudi, koja je radi javnog objavljivanja anonimizirana, onima kojima iz nekih razloga treba pristup informacijama o identitetu osuđenog (radi tačnog novinarskog, istorijskog ili nekog drugog relevantnog istraživanja, npr). U takvom slučaju, zahtjev za pristup informacijama bi se morao rješavati primjenom Zakona o slobodi pristupa informacijama, a kako će to funkcionisati u praksi, ostaje da se vidi.

Isto tako, pravilo o anonimizaciji pismeno objavljene odluke se ne može primijeniti ni ako zakon eksplicitno nalaže da se imena učesnika u postupku moraju javno objaviti u medijima. Takva je situacija sa članom 21 Zakona o zabrani diskriminacije, koji se također primjenjuje pred Sudom BiH.⁴⁷ Naime, navedenom odredbom je propisano da se rješenje kojim se utvrdi diskriminacija neke osobe objavljuje u „javnim medijima koji su dostupni na cijeloj teritoriji BiH“. Ovakva odredba za cilj ima proširiti informacije o provedenom postupku za zaštitu od diskriminacije, podizati svijest u javnosti o načinima zaštite od diskriminacije i o neprihvatljivoj praksi, a istovremeno predstavlja i sankciju za one koji su prekršili odredbe navedenog zakona, te satisfakciju za oštećene. Zakon o zabrani diskriminacije propisuje i da se drugi zakoni i propisi moraju usaglasiti sa odredbama tog zakona, te da će se u slučaju neusaglašenosti primjenjivati odredbe tog zakona. Pri donošenju Pravilnika nije, međutim, vođeno računa o ovim zakonskim odredbama, pa Pravilnik ne predviđa izuzetak čak ni u ovom slučaju. Međutim, s obzirom na direktnu primjenu Zakona o zabrani diskriminacije u slučaju neusaglašenosti drugih propisa, Sud BiH treba u praksi objavljivati presude donesene prema tom zakonu bez anonimizacije. Slično propisuje i Zakon o zaštiti od klevete, ali Sud BiH nema nadležnost da sudi u predmetima u kojima se primjenjuje taj zakon, pa se u ova analiza neće posebno baviti odredbama tog zakona. Ipak, ukoliko i drugi sudovi odluče donositi slične propise koji se tiču anonimizacije, moraće voditi računa i o obavezi objavljivanja presude u takvim slučajevima.

7. Zaključak

Analiza odredaba Pravilnika Suda BiH pokazuje da postoje nejasnoće u njegovim odredbama kao što je izostanak precizne definicije pojma „informativnog materijala“ koji će biti anonimiziran. Iako Pravilnik ničim ne dovodi u pitanje javnost postupka i mogućnost javnosti da, ukoliko suđenje nije zatvoreno za javnost, prisustvuje suđenju u svakom stadiju postupka i izricanju presude, niti u njemu ima ijedna odredba kojom bi se onemogućavali mediji i javnost općenito da prisustvuju javnim suđenjima, anonimizacija „informativnog materijala“ i AV materijala koji sud dostavlja medijima opravdava zabrinutost da će javnosti biti uskraćene relevantne informacije o suđenjima u predmetima Suda BiH za koja postoji nesumnjiv javni interes, a koji se tiču suđenja za ratne zločine, organizovani kriminal ili korupciju. Stoga bi bilo neophodno doraditi ove odredbe Pravilnika tako što bi se eksplicito propisalo da će se u svakom pojedinačnom slučaju voditi računa o uspostavljanju pravične ravnoteže između interesa javnosti i potrebe zaštite ličnih podataka i/ili privatnosti uvijek kada se ocjenjuje eventualna potreba

⁴⁶ Bilj. 14.

⁴⁷ *Sl. gl. BiH* br. 59/09, dostupan i na: <http://www.ombudsmen.gov.ba/materijali/Zakon%20o%20zabrani-%20diskriminacije%20SlGlasnik%20BiH%20broj%2059-09.pdf> (očitanje 29. 06. 2012).

anonimiziranja određenog informativnog materijala. Iako se Pravilnik poziva i u njega su inkorporisani standardi prava na slobodu pristupa informacijama, a naročito obaveza Suda BiH da u svakom slučaju provodi „test javnog interesa“ prilikom odlučivanja o zahtjevu za pristup informacijama pod kontrolom tog suda, ipak je u poglavlju o anonimizaciji potrebno jasno propisati da se prilikom odlučivanja o anonimizaciji informativnog sadržaja uvijek mora uzeti u obzir ocjena da li bi pristup traženoj informaciji zaista umanjio zaštićeni interes i da li postoji javni interes koji preteže i opravdava otkrivanje tražene informacije, što bi i pravne lijekove koje Pravilnik propisuje učinilo djelotvornijim.

S druge strane, vidi se da odredbe o anonimizaciji koje se tiču odluka Suda BiH nemaju za cilj onemogućavanje javnosti da zna za počinioce najtežih krivičnih djela koja su u nadležnosti Suda BiH, već se želi osigurati da iz odluka koje se objavljuju, naročito na web stranici Suda BiH i koje su, tim putem, dostupne svakome i mogu postati i predmetom zloupotrebe, budu uklonjeni svi lični podaci, u skladu sa međunarodnim standardima o zaštiti ličnih podataka. To ni na koji način ne derogira propise o javnosti suđenja i izricanja presude. Međutim, Pravilnik bi morao biti doraden tako da bude usaglašen sa odredbama Zakona o zaštiti od diskriminacije koji propisuje javno objavljivanje odluke koja se donese po tom zakonu, ali i radi propisivanja izuzetaka od pravila anonimizacije odluka koje se pismeno objavljuju, kako se zaštita privatnosti i/ili ličnih podataka ne bi zloupotrebljavala na štetu javnosti. Također, bilo bi poželjno da se u Pravilnik ugrade i odredbe koja će jasno propisivati mogućnost ponovnog uspostavljanja veze između sudske odluke i nosioca podataka, kada za tim postoje relevantni i opravdani razlozi, što bi omogućilo da traženje pristupa ovakvim informacijama bude zaštićeno pravnim lijekovima koje Pravilnik propisuje.

Svakako da će praktična primjena odredaba Pravilnika zavisiti od osoba koje su prema Pravilniku nadležne da odlučuju o zahtjevima za slobodu pristupa informacijama. S tim u vezi se iz napisanih redova vidi da postoje pravni lijekovi i mogućnosti traženja zaštite kroz upravni postupak i upravni spor. Ipak, problem bi mogli predstavljati nadležnost za odlučivanje u upravnom sporu. To bi bio Sud BiH, dakle, isti sud koji donosi odluku povodom zahtjeva za pristup informacijama. Ovo je otvoren problem koji se trenutno, zbog organizacije i ustrojstva sudskog sistema u BiH općenito, ne može drugačije riješiti, ali se o njemu svakako mora voditi računa.

Summary

The enactment of the “Regulation on Access to information under the control of the Court of BiH and Cooperation With the Community” raised serious concerns in both media and legal community who consider that the Regulation introduces a sort of censorship in access to information, in particular in relation to criminal proceedings on war crimes, organized crime and corruption cases and neglects the high public interest to be duly and timely informed on these cases. The analysis shows that the Regulation does not annul the public character of the trial and the pronouncement of the judgment. However, it lacks sufficient clarity in order to avoid misinterpretation of the rules on anonymization of audio-visual and other „informative material“ that Court of BiH provides to media and general public in relation to the ongoing cases and in order to preserve the right of public to be informed as well as the right of a private person to have his/her personal data protected in an appropriate manner. In this regard, the Regulation should be revised in a way to put more emphasis on the need of „public interest test“ in relation to all information related to the ongoing trials on war crimes, organized crime and corruption cases, that are of particular importance to the general public in BiH. Also, the rules on anonymization of judgments should be revised in order to be harmonized with the Law on Prohibition of Discrimination that provides for publicity of the written judgment always when the Court establishes discrimination, but also in order to regulate exemptions from the anonymization of judgments in war crime, organized crime and corruption cases.